

มรรค ๘ ประเทศไทย สำหรับนายกรัฐมนตรีคนใหม่

ประเวศ วะสี

ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ในการแสดงปาฐกถาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผมได้กล่าวถึง มงคล ๘ ประการที่นายกรัฐมนตรีคนใหม่ควรจะทำ หลังจากผมพูดเสร็จ คุณทักษิณ ได้ขึ้นไปบนเวที และประกาศว่าถ้าเป็นนายกรัฐมนตรีจะทำทั้ง ๘ ข้อที่อาจารย์ประเวศกล่าว ผมจะไม่พูดถึงว่าคุณทักษิณได้ทำตามนั้นมากน้อยเพียงใด แต่คุณทักษิณวันนั้นกับวันนี้ไม่เหมือนกัน วันนั้นยังไม่มีอำนาจ

ปี ๒๕๔๘ จะเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ถ้าบ้านเมืองขาดความถูกต้อง เป็นธรรม เราจะเข้าไปสู่ความลำบากมาก จะเกิดวิกฤตและภัยพิบัตินานาประการรวมทั้งความ รุนแรงยืดเยื้อยาวนาน หหมดโอกาสแห่งการพัฒนา

เรื่องบ้านเมืองเป็นเรื่องที่ยุ้งยากสลบซับซ้อนเกินกว่าที่คิด เพียงทำเรื่องเฉพาะหน้าไปวันๆ หนึ่ง หรือทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์และการตลาดโดยปราศจากแก่นสารที่แท้จริง ไม่สามารถ แก้ปัญหาได้ บ้านเมืองต้องการแก่นสารและการวางรากฐานที่ดีสำหรับอนาคต

ใครจะมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ควรจะคำนึงถึงหลัก ๘ ประการ ดังจะกล่าวต่อไปนี้ สังคมไทยควรจะถามผู้ที่อาสาสมัครมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ว่ามีเจตนารมณ์ตามหลักมรรค ๘ ประเทศไทย ดังต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด คือ

๑. สร้างความเป็น ประชาสังคม

ความพยายามอื่นใดในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง และ ศิลธรรม จะไม่ได้ผล トラบใดที่ยังไม่สร้างความเป็นประชา สังคม เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าในสังคมที่มี

โครงสร้างแนวตั้งหรือโครงสร้างอำนาจ เศรษฐกิจจะไม่ได้ การเมืองจะไม่ได้ และศีลธรรมจะไม่ได้แต่ใน สังคมที่มีโครงสร้างทางราบ นั่นคือทุกคนเท่าเทียมกัน และมีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง ที่เรียกว่ามีความเป็นประชาสังคม (Civil Society) เศรษฐกิจจะดี การเมืองจะดี และศีลธรรมจะดี

ฉะนั้น ความเป็นประชาสังคมคือหัวใจของการแก้ปัญหาทุกเรื่องอย่างยั่งยืน ที่แล้วมา นายกรัฐมนตรีเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางและพยายามลิตรอนบทบาทขององค์กรอื่น และประชาสังคม ถ้ากลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกควรจะแก้ไขในข้อนี้

๒. เคารพเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญเป็นกติกาสูงสุดเพื่อความถูกต้องเป็นธรรม ใครมาเป็นรัฐบาลถ้าไม่เคารพรัฐธรรมนูญแล้วต้องถือเป็นอนันตริยธรรม รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเรื่องต่างๆ ไว้เป็นอัน

มาก เช่น (๑) การคานอำนาจ โดยมีองค์กรอิสระหลายองค์กรคอยถ่วงดุลย์ตรวจสอบ (๒) การเมืองของพลเมือง รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และตรวจสอบอำนาจรัฐทุกระดับ (๓) เรื่องสิทธิชุมชน ซึ่งถ้ารัฐปฏิบัติตามนี้ ชุมชนจะเข้มแข็งและหายจนอย่างยั่งยืน (๔) การสื่อสาร คณิตวิทยุโทรทัศน์ต้องนำมาใช้ประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด ไม่ใช่ปล่อยให้แย่งผลประโยชน์กันจนเลย

ดังนั้น เป็นต้น รัฐธรรมนูญมีเรื่องดีๆ อีกมาก ซึ่งถ้ารัฐบาลเคารพรัฐธรรมนูญจะเกิดความถูกต้องเป็นธรรมในบ้านเมือง เป็นการวางรากฐานที่ดีสำหรับอนาคต ที่แล้วมาเราไม่เห็นว่ารัฐบาลจริงจังต่อรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีคนใหม่ควรจะต้องถือการเคารพรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องใหญ่

๓. การกระจายอำนาจ สู่ชุมชนท้องถิ่น

ไม่มีประเทศไหนพัฒนาได้สำเร็จถ้าไม่กระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น สหรัฐอเมริกามีรัฐต่างๆ ที่ปกครองตนเอง ตั้งแต่ต้นจึงแข็งแรงโดยรวดเร็ว เยอรมนีมีการปกครองของ

แคว้นต่างๆ ที่ถึงกับมีนายกรัฐมนตรีของแคว้น สวิตเซอร์แลนด์เล็กนิดเดียวยังกระจายอำนาจเป็นแคว้นตอนต่างๆ กว่า ๑๐ เขต ประเทศไทยรวมศูนย์อำนาจอย่างยิ่ง เป็นอุปสรรคต่อความเจริญ และจะล้าหลังประเทศอื่นๆ ไปเรื่อยๆ ถ้ายังไม่แก้ไข

ควรศึกษาข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและสิทธิชุมชน ถ้าชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานของสังคมเข้มแข็ง สังคมทั้งหมดจะมั่นคง ภายใน ๔ ปี ข้างหน้าถ้าไม่ทำเรื่องนี้จะไม่สามารถป้องกันความรุนแรงได้

๔. เคารพศักดิ์ศรีและ คุณค่าความเป็นคน ของคนทุกคนอย่าง เท่าเทียมกัน และ สร้างความเป็นธรรม ทางสังคม

การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันคือศีลธรรมพื้นฐานของสังคม ปราศจากศีลธรรมพื้นฐานนี้ประเทศเจริญไม่ได้ การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นรากฐานของประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน การพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาการศึกษ พัฒนาบริการสุขภาพ และความเป็นธรรมทางสังคม ประเทศไทยขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้จึงลำบากทุกเรื่อง รัฐบาลควรศึกษาให้เข้าใจและมีนโยบาย

ที่เป็นรูปธรรมที่จะสร้างศีลธรรมพื้นฐานในข้อนี้ และความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งก็ไม่ยากอย่างที่คิด ถ้าเข้าใจและสนใจที่จะทำ

๕. การสร้างสัมมาชีพ เต็มพื้นที่ไม่ใช่จีดีพี

การส่งเสริมให้มีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ คือ รากฐานของความ
ร่มเย็นเป็นสุข ไม่ใช่จีดีพี สัมมาชีพ คือ อาชีพที่ไม่เบียดเบียน
ตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียน

สิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ เพราะฉะนั้นคำว่าสัมมาชีพจึงเชื่อมโยงเรื่องเศรษฐกิจ
จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม ศิลธรรม เข้ามาอยู่ในสิ่งเดียวกัน ในขณะที่จีดีพีไม่ได้บอกความดี เช่น มี
คนโกง คนเอาเปรียบคนอื่น แล้วรวยมาก ๆ จีดีพีมันก็ขึ้น ในเมื่อจีดีพีไม่ได้เป็นดรรชนีบอกความดี
ความถูกต้อง แล้วยังไปเซ็นให้เป็นพระเอก ความไม่เป็นธรรมในสังคมจะมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม
ถ้ายังมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่มากขึ้นเท่าไร ความถูกต้องเป็นธรรมยิ่งเพิ่มมากขึ้น เรื่องนี้ถ้ารัฐบาล
เข้าใจ สามารถทำเป็นนโยบายสนับสนุนได้ เช่น การใช้ที่ดิน การสนับสนุนทางเทคโนโลยี ข้อมูล
ข่าวสาร การศึกษา เป็นต้น

๖. สันติภาพ สันติวิธี และอหิงสธรรม

ดินแดนใดมีสันติภาพจะเป็นบุญมหาศาล สันติภาพเป็นทุน
ของการพัฒนาที่ยิ่งใหญ่ ดินแดนใดเต็มไปด้วยความขัดแย้ง
รุนแรง นองเลือด เช่น ความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ

และระหว่างศาสนา ดินแดนนั้นหมดโอกาสในการพัฒนา ต่อให้ใช้เงินเป็นแสน ๆ ล้านก็ซื้อสันติภาพ
ไม่ได้ การบริหารประเทศโดยใช้ความรุนแรง แบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน อุ้มฆ่า จะนำไปสู่ความไร้
สันติภาพ การดำเนินนโยบายต่างประเทศต้องระมัดระวังไม่ถึงความขัดแย้งสากลเข้าประเทศ
ทำนองชกศึกเข้าบ้าน ถ้าเราคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ที่เป็นเงินทองอย่างฉาบฉวยเฉพาะหน้า จะนำ
บ้านเมืองเข้าสู่ความรุนแรง

ถ้าผู้ก่อการร้ายเข้ามาทำการถึงกลางพระนคร เช่น ระเบิดรถใต้ดิน ฯลฯ ไม่จลาจลกันทั้ง
เมืองหรือ การพัฒนาอย่างมุ่งแต่เอาเงินเป็นตัวตั้งเลย จะเกิดภัยพิบัติต่างๆ ตามมา ต้องคำนึงถึง
ความถูกต้องเป็นธรรมและความไม่ประมาท ต้องปักธงแห่งอหิงสธรรมบนดินแดนนี้ให้ได้

๗. ระบบข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสารที่ทำให้ คนไทยรู้ความจริง ถึงกันโดยทั่วถึง

เราไม่มีตัวอย่างระบบสังคมที่ดีที่สุด ระบบที่ดีที่สุดคือระบบ
ร่างกายของเรา ในร่างกายของเรามีเซลล์ และอวัยวะที่
แตกต่างกันหลากหลายสุดประมาณ แต่ท่ามกลางความ
หลากหลายซับซ้อนนี้กลับมีความเป็นเอกภาพอย่างอัศจรรย์
ถ้าหัวใจไปทาง ปอดไปทาง ตับไปทาง สมองไปทาง เราเป็น
คนอย่างนี้ไม่ได้ ระบบร่างกายเต็มไปด้วย

ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารที่รู้ถึงกันทั้งระบบ ทำให้สามารถรักษาบูรณาการภาพ และดุลย
ภาพ หรือปกติภาพได้ สังคมต้องการระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารที่ทำให้คนไทยรู้ความจริง
ถึงกันโดยทั่วถึง จึงจะทำให้รักษาปกติภาพได้

รัฐบาลจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ และทำให้เกิดขึ้นให้ได้ ไม่ใช่ปล่อยให้แย่งผลประโยชน์จากการสื่อสารกันจนและ หรือคนในรัฐบาลเข้าไปมีผลประโยชน์ทับซ้อนเสียเองด้วย

๗. **ตีประเด็นการศึกษา ให้แตกและทำระบบ การศึกษาให้ถูกต้อง**

ระบบการศึกษาอย่างที่เรามีร่อยกว่าปีหนึ่งไม่พันเลยที่จะนำสังคมไทยไปสู่สภาวะวิกฤต และความรุนแรง เพราะ ๑) ไม่มีเลยศึกษาแล้วทำให้รู้ตัวเอง ๒) ไม่มีเลยที่ศึกษาแล้วเข้าใจเพื่อนมนุษย์ ๓) ไม่มีเลยที่ศึกษาแล้วเข้าใจความเป็นจริงที่สลับซับซ้อน และเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะเราศึกษาโดยเอา “วิชา” เป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาความเป็นจริงของชีวิตเป็นตัวตั้ง เมื่อไม่เข้าใจทั้ง ๓ ประการดังกล่าวข้างต้น เมื่อมีเรื่องอะไรก็ไม่เข้าใจ และแก้ปัญหาไม่ได้ บ้านเมืองก็จะเข้าไปสู่ความติดขัดและความรุนแรง ผมพยากรณ์ไว้นานแล้วว่า เพราะความไม่รู้ สังคมไทยจะหนีการนองเลือดไม่พ้น

ระบบการศึกษาที่เอาการท่องวิชาเป็นตัวตั้ง ได้สร้างคนไทยที่ทำงานไม่เป็น จัดการไม่เป็น และขาดจริยธรรม เราขาดการเห็นคุณค่าการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ชาวบ้านที่ทำงานเป็น และมีความรู้ อยู่ในตัวที่เกิดจากการปฏิบัติ ระบบการศึกษาของเราไม่รู้จักและไม่เห็นคุณค่าของคนเหล่านี้ เพราะเราเอาการท่องวิชาเป็นตัวตั้ง เด็กนักเรียนไม่ยอมคุยกับพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เพราะคุยแล้วไม่ได้คะแนน คะแนนไปอยู่ที่ “วิชา” การศึกษาแบบนี้ทำให้มนุษย์ตัดขาดจากกัน และตัดขาดจากความเป็นจริง

เรามีโครงสร้างการศึกษาอยู่เต็มพื้นที่ แต่ระบบการศึกษาไม่เรียนรู้จากพื้นที่ ในพื้นที่เต็มไป ด้วยความรู้และความดี แต่การศึกษาไม่ได้ไปสัมผัสความรู้และความดีเหล่านี้ ลองนึกกลับกันว่าถ้าทุกโรงเรียน ครูและนักเรียนไปศึกษาวิจัยว่าในพื้นที่ไหนทำอะไรเก่ง และทำอะไรดีอยู่บ้าง บางคนทำนาเก่ง บางคนทำกับข้าวอร่อย ทำขนมอร่อย แต่งโคลงกลอนเก่ง วาดรูปเก่ง ร้องเพลงเก่ง จักสานเก่ง ช่วยแก้ความขัดแย้งเก่ง ฯลฯ คนทุกคนมีความเก่งและความดีในทางที่ต่างกัน เราหาข้อมูลที่ได้มาเข้าสู่ระบบข้อมูลของชาติ เราจะมีแหล่งเรียนรู้เต็มประเทศ และการที่นักเรียนไปวิจัย เห็นคนดี ๆ ด้วยตนเอง ความดีจะเข้าตัว หนึ่งข้อมูลความเก่งหรือความถนัดของคนไทยทั้งประเทศจะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจวัฒนธรรมขนาดใหญ่ ซึ่งมีความจริงแท้และยังยืนกว่าเศรษฐกิจที่เอาแต่พึ่งพิงตลาดต่างประเทศซึ่งไม่แน่นอน

การศึกษาที่ถูกต้องจะแก้ปัญหาได้ทุกชนิด

รัฐบาลใหม่จะต้องตีประเด็นการศึกษาให้แตกและทำระบบการศึกษาให้ถูกต้อง เรื่องนี้อาจจะยากมาก ทุกฝ่ายต้องช่วยกัน เพราะการศึกษาที่ถูกต้องจะช่วยทำให้บ้านเมืองมีพลังและฟื้นวิกฤต

ที่สัมพันธ์กับเรื่องการศึกษาคือระบบการวิจัยของประเทศ ระบบการวิจัยที่ดีเป็นสมองของประเทศ รัฐบาลปัจจุบันไม่พยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ รัฐบาลใหม่ควรพยายามทำความเข้าใจระบบการวิจัยของประเทศอย่างจริงจัง

นี่คือมรรค ๘ ประเทศไทย ที่สังคมควรนำไปถามผู้ที่อยากเป็นนายกรัฐมนตรี และนำไปเป็นเครื่องมือกำกับติดตามนายกรัฐมนตรีคนใหม่ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม

ในทางพระพุทธศาสนามีการกล่าวถึงพุทธบริษัท ๔ ซึ่งต้องมีครบและแข็งแรง พระพุทธศาสนาจึงจะยั่งยืน ในทางการเมืองก็ต้องการบริษัท ๔ ทางการเมือง ด้วยเหมือนกัน คือ

๑. ฝ่ายรัฐบาล
๒. ฝ่ายค้าน
๓. ฝ่ายวิชาการ
๔. ฝ่ายสังคม

ถ้าทุกฝ่ายเข้มแข็งและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสร้างสรรค์ การเมืองก็จะต้องเป็นธรรมมากขึ้น เรื่องมรรค ๘ ประเทศไทยที่นำเสนอนี้เพื่อให้บริษัท ๔ ทางการเมืองใช้ประกอบการสร้างความเข้มแข็งอย่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

การที่จะไปคิดว่าการเมืองจะเข้มแข็งอยู่ที่การมีนายกรัฐมนตรีเก่งอยู่คนเดียววันนั้นช่างล้ำสมัยและเขยเสี่ยจริง ๆ

ขอฝากมรรค ๘ ประเทศไทย ไว้ให้สังคมไทยช่วยดูแลนายกรัฐมนตรีคนใหม่ด้วย ขอให้คั่นคว้าศึกษาประเด็นทั้ง ๘ กันให้ถ่องแท้อย่างกว้างขวางด้วยเถิด
